

לקו"ש חלק י"א פ' תרומה שיחה א

פיענוח מראי מקומות

פ' תרומה כה, ב-ג: דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי: וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת.

שקלים פ"א ה"א רבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן: שלש תרומות נאמרו בפרשה הזאת: תרומת אדנים ותרומת שקלים ותרומת המשכן. "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" - זו תרומת אדנים; "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" - זו תרומת שקלים; "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם" - זו תרומת המשכן.

למלאכת המשכן או לבגדי כהונה כשתדקדק בהם.
נתבאר ע"פ חסידות באוה"ת עה"פ (שמות ח"ה ע' אישנה ואילך).

2 פרשתנו כה, ב-ג: ויקחו לי תרומה . . . תקחו את תרומתי . . . וזאת התרומה.

3 רמב"ם ריש הל' שקלים "מצות עשה מן התורה ליתן כל איש מישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה. אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב. ושואל מאחרים או מוכר כסות שעל כתיפו ונותן מחצית השקל כסף שנאמר העשיר לא ירבה והדל לא ימעט וגו'".

4 חינוך מצוה קה. שו"ע או"ח סי' תרפה ס"א ר"ח אדר הסמוך לניסן שחל להיות בשבת קורין פרשת שקלים שהוא כי תשא עד ועשית כיוור נחושת ומפטיר ויכרות יהוידע ומוציאין ג' ספרים באחת קורא פרשת השבוע ובשני של ר"ח ובשלישי קורא מפטיר בפרשת שקלים".

5 שקלים שם מ"א "באחד באדר משמעין על השקלים ועל הכלאים". רמב"ם שם

1 שקלים פ"א ה"א רבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן: שלש תרומות נאמרו בפרשה הזאת: תרומת אדנים ותרומת שקלים ותרומת המשכן. "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" - זו תרומת אדנים; "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" - זו תרומת שקלים; "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם" - זו תרומת המשכן. תרומת המשכן למשכן, מה שירצו יעשו. תרומת שקלים לקרבן, מה שירצו יעשו, כדי שתהא יד כולן שווה. תרומת אדנים לאדנים, "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט" - אמר רבי אבון: אף בפרשה הזאת נאמר בה שלש תרומות" [וראה לקמן הערה 11].

פרש"י פרשתנו כה, ב עה"פ "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" פרש"י ד"ה תקחו את תרומתי: אמרו רבותינו ג' תרומות אמורות כאן אי תרומת בקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים כמו שמפורש באלה פקודי ואחת תרומת המזבח בקע לגלגלת לקופות לקנות מהן קרבנות צבור ואחת תרומת המשכן נדבת כל אחד וא' י"ג דברים האמורים בענין כולם הוצרכו

ה"ט "באחד באדר משמיעין על השקלים כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו".

6) שו"ע שם סי' תרצד ס"א "חייב כל אדם ליתן לפחות שתי מתנות לשני עניים: הגה, יש אומרים שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר ומאחר ששלשה פעמים כתיב תרומה בפרשה יש ליתן שלשה (מרדכי ריש פ"ק דיומא) ויש ליתנו בליל פורים קודם שמתפללים מנחה (מהרי"ל) וכן נוהגין בכל מדינות אלו ויש ליתן ג' חצאי גדולים במדינות אלו כי אין מטבע ששם מחצית עליה מלבד זו ובמדינות אוסטרייך יתנו ג' חצי ווינ"ר שנקראו ג"כ מחצית וכן לכל מדינה ומדינה ואין חייב ליתנו רק מי שהוא מבן עשרים ולמעלה וי"א שנותנים מחצית השקל לצדקה מלבד ג' מחצית אלו ואין נוהגים כן".

7) רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א הי"ב "והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם אנשים ונשים כמקדש המדבר. ואין מבטלין תינוקות של בית רבן לבנין".

וביל"ש כאן: וזאת התרומה וגו' מלמד שהראה הקב"ה למשה ג' תרומות כו' משכן כו' מקדש א' כו' שני שנאמר זהב וכסף ונחושת. אבל במדרש הגדול כאן: ולמה נאמר תרומה התרומה תרומתי בענין אחד, אלא אחת למשכן ואחת למקדש ראשון ואחת למקדש שני.

ולכאורה מל' הרמב"ם משמע דכל אחד ואחת (הי') מחויב לסייע בבנין ביהמ"ק (וע"ד שהי' במשכן - שבזה גם תרומת האדנים (ולאו דוקא נדיב לב)) ולכאורה זהו חידוש גדול. ולע"ע לא מצאתי זה (מפורש, עכ"פ) בשום מק"א. ועוד להעיר אשר בנין ביהמ"ק היא מה"מצות שהם חובה על הצבור לא כל איש ואיש" (סהמ"צ להרמב"ם - בסוף מ"ע "וכשתסתכל כל אלו המצות שקדם זכרם עתה שתמצא מהם מצות שהם חובה על הצבור לא כל איש ואיש כמו בנין בית הבחירה והקמת

מלך והכרתת זרעו של עמלק". וכ"ה בס' החינוך על אתר מצוה צ"ה בסופה "ונוהגת מצוה זו בזמן שרב ישראל על אדמתן. וזו מן המצות שאינן מוטלות על היחיד כי אם על הצבור כלן, כשיבנה הבית במהרה בימינו יתקים מצות עשה". ואכ"מ.

8) תניא פי"ז.

9) פרשתנו כה, ח "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

10) ר"ח (שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו). של"ה (ש' האותיות אות ל' "ובארו במקום אחר, כי משכן הנשמה במוח, רוח בכנפי ריאה, ונפש בלב. . על כן צריך הלב להיות תמיד קודש קדשים שישרה בו השכינה, כמו שכתוב (שמות כה, ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. לא אמר בתוכו, אלא בתוכם, דהיינו בקדש קדשים שהוא הלב, כי פי התעוררות הלב בא התפשטות לכל המדות והנהגות".

מס' תענית רד"ה מענין העבודה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה, ח), הם הצדיקים שהם הבתי מקדשות, על כן לא אמר בתוכו רק בתוכם".

פ' תרומה חלק תו"א - שכה, ב. שכו, ב) "וסוד זה הוא ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ונמצאת השכינה כאכסנאי הולך ממקום למקום. ולזה אמר ושכנתי בתוכם, ולא אמר ושכנתי למטה, אלא בתוכם כדמיון אכסנאי, כלומר בכל מקום שילכו אלך עמהם ואשכון בתוכם, אבל לא במקום קבוע. . והדברים שרומז המקדש רומז גם כן המשכן, כי משכן נקרא מקדש. וסוד המשכן נשגב ונעלה מאוד. ובמדרש (ב"ר יב, ח) אמר רבי יושיע דסכנין בשם ר' לוי, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה עשה משכן וכו'. ר' ברכיה אמר, משל למלך שנגלה לבן בתו בלבוש שכולו מרגליטון. אמר ליה, עשה לי כזה. א"ל אדוני המלך מנין יש לי מרגליטין. אמר ליה, אתה בסימנך ואני בכבודי. כך אמר ליה הקב"ה למשה, אם אתה עושה מה שלמעלה למטה,

אני מניח סוקליטין שלי ויורד ומצמם שכינתי ביניכם, עד כאן".

לקו"ת ר"פ נשא (כ, ב) "כי יש בחי' משכן בפרט בכל אחד ואחד וכל פרטי הענינים שבו הכל יש בנפש האדם. דהנה כתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם וארז"ל בתוכו לא נאמר אלא בתוכם לפי שכאו"א מישראל צריך לעשות בחי' משכן בנפשו", ובכ"מ.

(11) כמפורש בפרשת פקודי לח, כו-כו "בקע לגלגלת מחצית השקל בשקל הקדש לכל העבר על הפקדים מבן עשרים שנה ומעלה לשש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים: ויהי מאת ככר הכסף לצקת את אדני הקדש ואת אדני הפרכת מאת אדנים למאת הככר ככר לאדן".

פרש"י תשא ל, טו עה"פ "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את תרומת ה' לכפר על נפשתיכם" פרש"י ד"ה לכפר על נפשתיכם: "שלא תנגפו ע"י מנין ד"א לכפר על נפשתיכם לפי שרמז להם כאן ג' תרומות שנכתב כאן תרומת ה' ג"פ אחת תרומת אדנים שמנאן כשהתחילו בנדבת המשכן ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל ועלה למאת הככר שנא' וכסף פקודי העדה מאת ככר ומהם נעשו האדנים שנאמר ויהי מאת ככר הכסף וגו' והשנית אף היא ע"י מנין שמנאן משהוקם המשכן הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים בא' לחדש השני בשנה השנית ונתנו כל אחד מחצית השקל והן לקנות מהן קרבנות צבור של כל שנה ושנה והושוו בהם עניים ועשירים ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשתיכם שהקרבנות לכפרה הם באים והשלישית היא תרומת המשכן כמו שנא' כל מרים תרומת כסף ונחשת ולא היתה יד כולם שוה בה אלא איש איש מה שנדבו לבו".

והמחלוקת בירושלמי שקלים שם היא רק על איזה מהם קאי העשיר לא ירבה וגו' (על תרומת אדנים או תרומת שקלים, ראה פי פני משה שם ד"ה אף בפרשה הזאת: שנאמר בה העשיר לא ירבה וגו' נאמר בה

גם כן שלש תרומות, מחצית השקל תרומה לה', יתן תרומת ה', לתת את תרומת ה', ואם כן מהיכא נפקא לך דקרא דהעשיר לא ירבה על תרומת אדנים הוא דנאמר). **אבל לכו"ע נתנו כל אחד סכום שוה - מחצית השקל.**

(12) לה, כא ואילך "ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את תרומת יהוה למלאכת אהל מועד ולכל עבדתו ולבגדי הקדש: ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו חו וזום וטבעת וכומז כל כלי זהב וכל איש אשר הניף תנופת זהב לה".

(13) ראה ד"ה היושבת בגנים תש"ח פ"א "והנה במשכן ה' ג' ענינים שמהם המשכן נעשה, והם האדנים, קרשים ויריעות, אשר מכללות ג' דברים אלו הוא המשכן בכלל. והאדנים הם מכסף הקרשים מעצי שטים והיריעות הם נעשים מד' מינים. . אשר במילא מובן דכל הענינים האלו הרי ישנם ג"כ ברוחני בהמשכן אשר בכאו"א מישראל. . והאדנים הם של כסף דענינו בעבודה כסף הוא כוסף ותשוקה. . דער יסוד פון משכן איז אז מען איז א אדון אויף די תשוקות און רצונות והוא בדרך קב"ע כנודע. . וזהו יסוד המשכן אשר בהם יעמיד קרשי המשכן".

(14) ראה לקו"ת ברכה צח, ב "אך הנה יש שני בחינות בהשתחוואה כי הנה ענין ההשתחוואה הוא שמבטל ומכניע א"ע לפניו ית' כמו שמבטל א"ע לפני המלך ומקבל עליו לעבדו ולשמועו בקולו. והנה יש השתחוואה בבחי' חיצונית שמכניע את הגוף שלא ימרוד אבל עיקר רצון ופנימית הנפש אינה מבוטלת שאעפ"כ הוא דבר בפ"ע ויש לו רצון אחר ומחשבה אחרת בפ"ע זולת ענין ההכנעה. משא"כ בחי' ההשתחוואה בבחי' פנימי הוא בחי' בטל רצונך מפני רצונו שאין לו רצון וחפץ אחר כלל וכמו ברא כרעא כו' שהרגל היא בטלה ממש כו' והוא השתחוואות הנפש והשתחוואה זו היו מקבלים ישראל ע"י ראייה שלש רגלים בשנה בבהמ"ק ששם היה גילוי שכינה פי' שכינה מה ששוכן

זיינען די כחות פנימיים שכל און מדות",
181 "דער דין ביי מחצית השקל איז
ה"עשיר לא ירבה והדל לא ימעט" אין פלוג
וויבאלד ער איז אן עשיר פטרוו ס טשקע
לא ירבהן נשך מערער איז ניט
פארשטאנדיק וויבאלד ז פון דעם מחצית
השקל האט מען געקויפט קרבנות צבור און
דער דין ביי קרבנות איז עשיר שהביא מנחת
עני לא יצא י היינט פשוטס העשיר לא
ירבה שבער לויט ווי מען האט דער קלערט
איז פארשטאנדיק דער חילוק פון עשיר
מיט עני איז נאר אין כחות הגלויים שבער
מצד העכער פון .

19) פקודי שם.

20) **ראה תויו"ט שקלים פ"א מ"ד** "ולדברי
הר"ב שכתב יתן תרומת ה' משמע דקרא
תניין דכתיב ביה הכי דריש ליה לתרומת
הקרבנות דאלת"ה הוה ליה למימר יתנו
כדכתיב בקרא קמא. אלא דס"ל דקמא
מיירי באדנים ותניין בקרבנות והיינו טעמא
דכי במשנה דלעיל דאינו שוקל עד בן עשרים
שכ"כ בהך קרא מבן עשרים שנה ומעלה
אבל לא ידעתי מי הכריחו לכך דמתניתין
דתנן קטנים מסתבר דעד בן י"ג שנה הוא
ככל קטנים דעלמא. וכ"פ הרמב"ם בפירושו
ובחבורו. והרמב"ן בפירוש החומש. וכן
בהדיא בירושלמי ולפי זה קרא תניין
בתרומת אדנים וקרא קמא דלא כתיב ביה
מבן כ' מיירי בתרומת הקרבנות. ואולי דעת
הר"ב לפרש קרא קמא באדנים. משום
דתרומת אדנים קדמה בזמן לתרומת
הקרבנות. אבל לא ידעתי האיך יפרש
הירושלמי".

21) **ויקהל לה, כב** "ויבאו האנשים על
הנשים כל נדיב לב הביאו חח ונוסם וטבעת
וכומז כל כלי זהב וכל איש אשר הניף
תנופת זהב לה?".

22) **ראה רמב"ן שם** "וטעם ויבואו האנשים
על הנשים בעבור כי הנדבה בתכשיטין היא
מצויה אצל הנשים יותר, וכלן היו להן,
ופרקו נזמיהן וטבעותיהן מיד, ובאו תחלה,
והאנשים אשר נמצאו להם הביאו עמהם,
כי טעם על הנשים שהן היו שם בראשונה

בתחתונים בבחי' גילוי (וקב"ה קדוש
ומובדל כו') שעיי"ז כל הנשמות מתבטלים
כנר בפני האבוקה פי' כשדולקת אבוקה
גדולה מאד אזי כל נר יחידי הדולק בסמוך
לה הולך אורו ונכלל באור האבוקה והיו
לאחדים ממש. וזהו ולא יראו פני ריקם
כדרך שבא לראות שהיה ראייה והתגלות
פנימית וכתוב פני היינו בחי' ממכ"ע וסוכ"ע
בחינת יחוד קוב"ה ושכי נתייה". **וראה ד"ה**
ומקנה רב תרס"ו (והמאמרים שליאחריו)
בענין עבודת עבד פשוט (סה"מ המשך
תרס"ו (הוצאה החדשה) ע' תי, ד"ה אלה
הדברים (ע' תכ) וד"ה אחרי (ע' תל).

15) **ראה תניא ר"פ מא** "ברם צריך להיות
לזכרון תמיד ראשית העבודה ועיקרה
ושרשה. והוא כי אף שהיראה היא שרש
לסור מרע והאהבה לועשה טוב. אעפ"כ לא
די לעורר האהבה לבדה לועשה טוב ולפחות
צריך לעורר תחלה היראה הטבעית
המסותרת בלב כל ישראל".

16) **תניא פל"ב** "כי מאחר שגופו נמאס
ומתועב אצלו והנפש והרוח מי יודע גדולתן
ומעלתן בשרשן ומקורן באלקיי חיים. בשגם
שכולן מתאימות ואב א' לכולנה ולכן נקראו
כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם
בה' אחד רק שהגופים מחולקיי".

17) **ראה תקו"ז תי"ט** "וְרָזָא דְמִלָּה וְעֵשִׂיתָ
בְּרִיחִים עֲצֵי שְׁטִים חֲמִשָּׁה לְקַרְשֵׁי צֹלַע
הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד, וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִים לְקַרְשֵׁי צֹלַע
הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית, וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִים לְקַרְשֵׁי צֹלַע
הַמִּשְׁכָּן לְיַרְכְּתֵימָה (שמות כו, כו),
לְיַרְכְּתֵימָה אֵינוֹן יָרְכֵי קֶשׁוּט, יָמָה, מְאֵי יָמָה
דָּא שְׂכִינְתָא עֲלָאָה, הֵהוּא דְאֶתְמַר בֵּיה
(יחזקאל א, כב) וְדָמוֹת עַל רְאֵשֵׁי הַחֵיהָ
רְקִיעַ".

18) **ראה בזה לקו"ש ח"א ע' 165** "די
אדנים זיינען געווען דער נידעריקסטער
טייל פון משכן. פונדעסטוועגן זיינען זיי
דוקא געווען דער יסוד פון דעם גאנצן
משכן, אויך פון די קרשים ויריעות, כאטש
זיי זיינען געווען העכער פון די אדנים. אין
עבודת האדם איז דער ענין פון אדנים
שפלות וביטול די קרשים בנפש האדם

והאנשים נטפלו להן. וכן נחה ארם על אפרים (ישעיה ז ב), כי המלחמה היא לאפרים, ולא שתם על צאן לבן (בראשית ל ט), ועליו מטה מנשה (במדבר ב כ), והדומים להם. ואמר שבאו כלם אנשים ונשים בחח ונזם וטבעת וכומז ובכל כלי זהב כצמידים ועגילים, כי נמצאו לכלם כלי תכשיט. ואמר כי יש מהם שהניפו תנופת זהב שבור או במטבע".

23 פי"א "שכן שמענו לאנשים. ולנשים מניין, שנאמר, (שמות לו) איש ואישה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש. לטפלים מניין, שנאמר, (שם) "ויכלא העם מהביא".

וראה גם אוה"ח ריש פרשתנו פסוק ב "עוד נראה בדקדוק אומרו ג' ריבויים אלו מאת כל איש שלא היה לו לומר אלא מאשר ידבנו וגו', ואולי שנתכוין הכתוב לרבות ג' פרטים שישנם בהדרגה משונה בדין הצדקות מכל ישראל והם היתומים והנשים והשוע, היתומים כמו שאמרו במסכת בבא בתרא (ח'). אין פוסקים צדקה על היתומים ואם לעשות להם שם מותר. . והנה בנדבת המשכן אמר ה' למשה שיקח מהג' הנזכרים, והוא מה שריבה בג' הריבויים יתומים נשים שוע, את לרבות הנשים, כל לרבות היתומים, איש אשר ידבנו לבו זה שוע כמשמעו שמשלשתם יקח אפילו דבר גדול. . וגם אמרו (תנחומא) כי מביזת מצרים נטלו קטן שבכולם משא מ' חמורים כסף וזהב ואבנים טובות וכו'. . הרי שהיה לישראל עושר מופלג, ולפי זה יש טעם נכון לשלשתם כי לא אמרו אין לוקחים מהיתומים אלא במקום שאין בו שם ולא כפרה אבל במקום שיש אחד מהם כמשכן לוקחים מהם".

צפע"נ מהד"ת (להגאון הרגאצאווי) ג, ג "עכ"פ בנין המקדש הוי רק הכשר שיהי ולא שיבנה, ועי' סנהדרין דס"ט ע"ב דמוכח שם דקטן היה פסול לעשות המשכן ועי' באבות דר"נ תנא דמבואר שם לחד תנא דגם קטנים נוי צריכים להביא נדבה לבנין המשכן, בפ"א ובדברי רבינו בפ"א מהל' בית הבחירה".

24 תשא ל, טו "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את תרומת ה' לכפר על נפשתיכם".

25 ת"ק בירושלמי שקלים שם לעיל הערה 5 (וראה הערה 11).

26 נדרים מא, א "אמר אביי נקטינן אין עני אלא בדעה במערבא אמרי דדא ביה כולא ביה דלא דא ביה מה דא קני מה חסר דא לא קני מה קני".

27 שו"ע אדה"ז מהדו"ק ס"א, ס"ה "טוב לומר מיד כשיעור משנתו מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתי בחמלה רבה אמונתך ואין צריך לזה נטילת ידים אף אם ידיו מטונפות מפני שאין קדושה בתיבות נוסח זה כיון שאין בהם שום שם (עיין סימן פ"ה) מהשמות שאינן נמחקין".

מהדו"ת שם ס"ו "וטוב להרגיל עצמו לומר מיד שניעור משינתו (מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתי בחמלה רבה אמונתך) ועל ידי זה יזכור את ה' העומד עליו ויקום בזריזות אך לא יקום ויעמוד בפתע פתאום אלא ישהה מעט עד שיגמור נוסח זה בעודו שוכב או יושב כמו שיתבאר בהל' דרך ארץ ולפי שבנוסח זה אין בו שום שם מז' שמות שאינם נמחקין אין איסור לאמרו קודם שנטל ידיו אף אם ישן על מטתו ערום ומסתמא נגעו ידיו במקומות מטונפים שבגופו כמו שיתבאר בסימן ד".

סידור אדה"ז בתחלתו "וטוב להרגיל עצמו לומר מיד שניעור נוסח זה מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתי בחמלה. רבה אמונתך: ועל ידי זה יזכור את ה' הנצב עליו ויקום בזריזות, לפי שבנוסח זה [מודה אני] אין בו שם מז' שמות שאינן נמחקין אין איסור לומר קודם נטילת ידים בעוד שאין ידיו נקיות".

28 אף שבפשטות הטעם שאפשר לאומרו קודם נט"י הוא לפי שלא נזכר במודה אני שום שם (ראה בהמסומן בהערה הקודמת)

- היינו שהוא למטה מבחינת השמות, אבל בפנימיות העניינים מה שאין בו שום שם (ואפשר לאומרו קודם נט"י) היא לפי שהודאה זו שבאה מבחי' עצם הנשמה היא לעצמותו ית' דלא אתפס בשם. דוגמא לדבר - זה שלא נמצא שם במג"א.

(ראה בארוכה קונטרס "ענינה של תורת החסידות" סי"א "הביאור ע"פ תורת החסידות על מודה אני כו' הוא: התחלתו של סדר היום הוא במודה אני, שאומרים אותו קודם נט"י, אפילו בידיים טמאות, לפי שכל הטומאות שבעולם אינן מטמאות את ה"מודה אני" של יהודי. אפשר שיהי' חסר בענין זה או בענין אחר - אבל ה"מודה אני" שלו נשאר תמיד בשלימות. וענין זה הוא מצד היחידה דוקא: בד' הבחינות נרנ"ח שייך ענין הפגם או גם טומאה כו', אבל מצד היחידה שבנשמה שמיוחדת תמיד בעצמותו ית', אין שייך כל פגם וטומאה ח"ו ונשאר תמיד בשלמותו.

(וזהו טעם הפנימי על מה שבי"מודה אני" לא נזכר שום שם מז' השמות שאינם נמחקים, כי מכיון שה"מודה אני" בא מצד בחי' היחידה - עצם הנשמה, הרי ההודאה של עצם הנשמה היא לעצמותו ית' "דלא אתפס בשם")

ובהערה 78 "בפשטות, מה שבי"מודה אני" לא נזכר שום שם, ושלכן אפשר לאמרו גם קודם נט"י (ראה שו"ע אדה"ז סי"א סי"ה (ובמהדו"ת - שם סי"ו). סידור אדה"ז בתחלתו), - היינו לפי שהוא למטה מבחי' השמות. אבל בפנימיות העניינים, מה שאין בו שום שם (וכן מה שאומרים אותו קודם נט"י), הוא לפי שהוא למעלה מבחי' השמות כבפנים*. (ולהעיר מהביאור בהא דמגלת אסתר אין בה "שם" - תו"א ק, ב. קכא, ב). ואי"ז סותר למה "שאיין בו קדושה" (שו"ע מהדו"ק שם) - כי זהו בדוגמת תיבת "אנכי (ה' אלקיך)", דאף שמורה על העצמות שלמעלה מכל השמות (כנ"ל בהנסמן בהערה הקודמת), מ"מ (מצד זה גופא) אין בו קדושה (כי תיבת "אנכי" אינה כלי להעצמות, כ"א מרמזת עליו בלבד)

(* וזה שבזמן הש"ס לא אמרו "מודה אני" - אף שע"פ פנימיות העניינים (משא"כ ע"פ נגלה, כנ"ל סעיף יו"ד) בזה מעלה שאינה

בברכת "אלקי נשמה" - יש לומר בדרך אפשר, לפי שהתעוררות וביטוי היחידה הוא דוקא כאשר גם מי שהוא טמא וכו' ומ"מ הוא מודה כו' (וע"ד המבואר לקמן סעיף חי ואילך). וע"ד הידוע (ד"ה קול דודי תש"ט. ובכ"מ) שכח המס"נ (הבא מצד יחידה) הוא בגילוי יתר בזמן הגלות ובפרט בעקבתא דמשיחא - מבזמן הבית. ולהעיר שכ"ה גם בנוגע לחסידות - בחינת יחידה - שנתגלתה בדורות האחרונים דוקא, וכשהעולם הי' במצב של התעלפות, כמובא בתחילת השיחה.

(29) ראה היום יום ע' יט (היום יום יא שבט): "דער סדר פון טאג הויבט זיך אן מיט מודה אני, און דאס זאגט מען פאר נעגעל וואסער אפילו בידיים טמאות, ווארום כל הטומאות שבעולם זיינען ניט מטמא דעם מודה אני פון א אידען. ער קען זיין א חסר בזה או בזה, אבער דער מודה אני בלייבט גאנץ".

(30) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס נא "תיקנו לומר פסוקי דזמרה בכל יום דהיינו מתהלה לדוד עד כל הנשמה תהלל וגו' כדי לסדר שבחו של מקום ברוך הוא תחלה ואחר כך יתפלל כי כן עשה משה רבינו עליו השלום בתפלתו שאמר תחלה אתה החילות להראות את עבדך את גדלך וגו' ואח"כ אעברה נא וגו' וכדי לעמוד בתפלה מתוך שמחה של מצוה".

ד"ה הקל קל (הקדמת הסידור שער התפלה) "אך כדי שיוכל האדם לעורר דבור העליון כביכול ע"י קולו ודיבורו, צריך לקשר נפשו האלקית תחילה. . לה' אחד בק"ש שחרית וערבית (ושאר התפלה הור ביאור הק"ש כנודע)".

תו"א א, ד "והנה בחי' הרצוא הזה הוא בק"ש ובחי' השוב הוא בתפלת שמ"ע. . ופסוד"ז שקודם ק"ש היינו לספר בשבחו של מקום. . וכ"ז הכנה בלבד לשמ"ע כי בשמ"ע הוא המשכת גילוי אלקות באמרו ברוך אתה הוי"ה אלקינו שהוא בחי' גילוי סוכ"ע בממכ"ע. אך כדי שיבא לזה צריך הוא לסדר שבחו של מקום תחלה בפסוד"ז

כמו בברוך שאמר והיה העולם . . ואי לזאת כדי שתוכל לבא לבחי' הרצוא בשעת ק"ש צריכה הכנה רבה לזה והוא ענין פסוד"ז בסידור שבחו של מקום כו' והכל הכנה לבחי' השוב דשמ"ע כי גם הרצוא הוא בשביל להיות שוב כנודע. כמו שהלויים היו טפלים לכהנים כו' וגם דרך פרט פסוד"ז הוא הכנה לשמ"ע ג"כ שהוא המשכה וגילוי למטה שמתחלה צריך לקרוע המסכים המבדילים ע"י פסוד"ז בכדי שיוכל להיות הגילוי"

ז, ד (בנוגע לפסוד"ז) "והנה כמו"כ בעבודה שבלב זו תפלה שאז זמן העלאה והתקשרות האהבה של הניצוץ האלקי בהקב"ה ואתערותא זאת בלב הוא דוקא כמ"ש ואהבת כו' בכל לבבך וה"ז כמו קבוץ הדמים מהאברים אל הלב וזהו שמע ישראל שמע לי אסיפה וקבוץ לבחי' ע' רבתי הוא כללות השבע מדות. ואהבה זו נמשכת ונולדה ע"י התבוננות בפסוד"ז ובשמע ישראל".

ל, ב "והיינו ע"י נפש האלקית המתלבשת בה המשכלת ומתבוננת בה' אחד בק"ש שמע ישראל שמע לי הבנה איך הוא ית' אחד בשמים וארץ. והח' והד' שהם ז' רקיעים והארץ וד' רוחות העולם כולם בטלים לבחי' האל"ף הוא יחודו ית' כי הוא לבדו הוא כמו קודם שנברא העולם כי אני ה' לא שניתי . . אך קודם ק"ש תקנו חכמים שתים לפני לקיום הק"ש ומתחילין תחלה לספר מענין המלאכים איך שהם מקדישים ומעריצים כו' והאופנים ברעש גדול כו'. כי הנה להיות קיום ואהבת בשני יצריך שגם היצה"ר ישוב לאתכפיא ולאתהפכא הוא ע"י מלחמה גדולה וכמ"ש ולאום מלאום יאמץ וכתוב ויאבק איש עמו".

לקו"ת האזינו עז, ד (בנוגע ברכות ק"ש) "ועד"ז תקנו חז"ל ברכות שלפני קריאת שמע יוצר משרתים ואשר משרתיו כולם עומדים כו' והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול מתנשאים לעומת השרפים כו' שמזה מקבל האדם מדת היראה (משא"כ

מדאורייתא סגי בק"ש לבד היינו כמו שהיה בימי משה שנמשך האור והשפע לישראל על ידי השכינה בעצמה שלא ע"י המלאכים שהרי משה לא רצה בשליחות מלאך כמ"ש אם אין פניך הולכים כו' ולכן גם בבחי' עבודה לא היו צריכים לקבל אהוי"ר על ידי המלאכים. אבל אח"כ כיון שהוצרכו לקבל ע"י פני אריה פני שור ואפי' ביהושע אמר לו המלאך עתה באתי ע"כ גם בעבודה לבא לבחי' אחד ואהבת בק"ש הוא ע"י שתים לפני ששם נאמר מענין המלאכים איך שעומדים ביראה. ועי"ז נמשך להאדם ג"כ אהוי"ר ועמ"ש בד"ה כי תצא וסד"ה ואריה כבקר יאכל תבן). **ובכ"מ.**

נראה עוד בביאור החילוק בין הדרושים שמבארים אם העיקר ק"ש או שמו"ע ב"רשימות" חוברת קנח (ח"ג ע' 258)

31) סוף ברכות "אמר רבי לוי בר חניא: היוצא מבית הפנקס ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה — זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון".

32) שם לה, ב "תנו רבנן: "וְאֶסְפֹּת דְגִגְדָּה" מָה תִּלְמוּד לומר? — לְפִי שְׁנֵאמַר: "לֹא יִמּוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיד" — יְכוּל דְּבָרִים כְּכַתְּבָן, תִּלְמוּד לומר: "וְאֶסְפֹּת דְגִגְדָּה" — הַנְּהַג בְּהוֹן מְנַהֵג דְרָךְ אֶרֶץ, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל".

וראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' קנה (הלי ת"ת)-קנו (הלי משא ומתן).

33) היינו נוסח הקבוע ג"פ בכל יום. דלהדיעה דתפלה היא מדאורייתא (רמב"ם ריש הלכות תפלה "מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם את יי אלהיכם. מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה שנאמר ולעבדו בכל לבבכם אמרו חכמים אי זו היא עבודה שבלב זו תפלה") הרי מספיק מה שהנשים אומרות מיד בבקר סמוך לנטילה איזו בקשה, ומן התורה יוצאות בזה, ואפשר שאף חכמים לא חייבום יותר (מ"א או"ח סי' קו סק"ב

”מצות עשה. כ”כ הרמב”ם דס”ל דתפלה מ”ע דאורייתא היא דכתיב ולעבדו בכל לבבכם וכו’ אך מדאורייתא די בפעם אחד ביום ובכל נוסח שירצה ולכן נהגו רוב נשים שאין מתפללות בתמידות משום דאומרי’ מיד בבוקר סמוך לנטילה איזה בקשה ומדאורייתא די בזה ואפשר שגם חכמים לא חייבום יותר והרמב”ן סובר תפלה דרבנן וכן דעת רוב הפוסקים ועיין בתוס’ דברכות דף כ’ ריש ע”ב ובסמ”ק כ’ שמצוי להתפלל בעת צרה”.

שו”ע אדה”ז שם ס”ב ”נשים ועבדים אע”פ שפטורים מקריאת שמע חייבים בתפלה מפני שהוא מצות עשה שלא הזמן גרמא שזמני התפלה הם מדברי סופרים ועיקר מצות התפלה היא מן התורה שנאמר ולעבדו בכל לבבכם איזו עבודה שבלב זו תפלה אלא שאין לה נוסח ידוע מן התורה ויכול להתפלל בכל נוסח שירצה ובכל עת שירצה ומשהתפלל פעם אחד ביום או בלילה יצא ידי חובתו מן התורה. ועל פי סברא זו נהגו רוב הנשים שאינן מתפללין י”ח בתמידות שחר וערב לפי שאומרות מיד בבקר סמוך לנטילה איזה בקשה ומן התורה יוצאות בזה ואפשר שאף חכמים לא חייבום יותר. אבל יש אומרים שעיקר מצות תפלה היא מדברי סופרים שהם אנשי כנסת הגדולה שתיקנו י”ח ברכות על הסדר להתפלל אותן שחרית ומנחה חובה וערבית רשות ואע”פ שהוא מצות עשה מדברי סופרים שהזמן גרמא והנשים פטורות מכל מצות עשה שהזמן גרמא אפילו היא מדברי סופרים כגון הלל וקידוש הלבנה אעפ”כ חייבו אותן בתפלת שחרית ומנחה הואיל ותפלה היא בקשת רחמים וכן עיקר”.

ולהסוברים דתפלה דרבנן (רמב”ן בשהמ”צ מצוה ה’ ”כתב הרב מצוה חמישית שנצטוינו בעבודתו שנאמר ועבדתם את ה’ אלהיכם וגו’ ואומר ולעבדו בכל לבבכם. אמר ז”ל ואע”פ שמצוה זו מן המצות הכוללות כלומר שאינן נמנות כמו שבארנו בעיקר הרביעי יש בו גם כן פרט והוא מצוה בתפלה ולשון ספרי ולעבדו זו תפלה. כל אלה דברי הרב. ואין נכונה בזה שכבר בארו חכמים בגמרא תפלה דרבנן, כמו שאמרו

בפ”ג דברכות (דף כ”א) לענין בעל קרי שקורא ק”ש ומברך על המזון לאחריו ואינו מתפלל והעלו הטעם בזה אלא ק”ש וברכת המזון דאורייתא תפלה דרבנן. . אם כן לפי דבריו של הרב היה צריך לחזור ולהתפלל והם פסקו לעולם בכל ספק בתפלה שאינו חוזר ומתפלל מפני שהיא מדרבנן ואם אינה מצוה בכל יום מתי תהיה החובה הזאת המוטלת עלינו מה”ת שיתפלל יום אחד בשנה או בכל ימיו פעם אחת וכבר אמרו ברב יהודה דמתלתין יומין לתלתין יומין הוה מצלי לפי שהיה עוסק בתורה וסמך על מה שאמרו חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה שהיא דרבנן לעולם [כי אין לומר שחיוב מה”ת רק כל שלשים יום] אלא ודאי כל ענין התפלה אינו חובה כלל אבל הוא ממדת חסד הבורא יתברך עלינו ששומע ועונה בכל קראנו אליו” עיי”ש בארוכה וכן **דעת רוב הפוסקים – מ”א שם) מה שהנשים מחויבות בתפלה היא לפי שהיא בקשת רחמים (ברכות כ, ב. שו”ע אדה”ז שם).** ואי”ז ענין העבודה המדובר בפנים.

34) משנה ברכות כ, א ”נשים וְעַבְדִּים וְקַטְנִים פְּטוּרִין מִקְרִיאַת שְׁמַע וּמִן הַתְּפִלָּה, וְחַיִּיבִין בְּתְפִילָּה וּבְמִזוּזָה וּבְבִרְכַת הַמְּזוֹן.

רמב”ם הל’ ק”ש פ”ד ה”א ”נשים ועבדים וקטנים פטורים מקריאת שמע. ומלמדן את הקטנים לקרותה בעונתה ומברכין לפניה ולאחריה כדי לחנכן במצות”.

טוש”ע או”ח ר”ס ע ”נשים ועבדים פטורים מק”ש מפני שהוא מ”ע שהזמן גרמא ונכון הוא ללמדם שיקבלו עליהן עול מלכות שמים”. **ואף שהטעם ע”פ נגלה בזה לפי שהיא מ”ע שהזמן גרמא, הרי מזה עצמו מובן שכמו שהיא מוגבלת בזמן כו’ כן היא מדודה ומוגבלת בכחות האדם, כפנים.**

35) משלי ג, ו ”בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחתיד”. **טוש”ע או”ח סרל”א** ”וכן בכל מה שיהנה בעוה”ז לא יכוון להנאתו אלא לעבודת הבורא יתברך כדכתיב בכל דרכיך דעהו ואמרו חכמים כל מעשיך יהיו לשי”ש

שאפילו דברים של רשות כגון האכילה והשתיה וההליכה והישיבה והקימה והתשמיש והשיחה וכל צרכי גופך יהיו כולם לעבודת בוראך או לדבר הגורם עבודתו".

36) רמב"ם פ"א מהלכות ת"ת. שו"ע אדה"ז או"ח סי' קנה "כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין ואפילו עני המחזיר על הפתחים ואפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו עת לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה".

37) הל' ת"ת לאדה"ז ספ"א "שה אינה במצות תלמוד תורה שנאמר ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם וכשם שאינה במצות תלמוד תורה לעצמה כך אינה במצות תלמוד תורה לבניה ופטורה משכר לימוד בניה ואין כופין אותה אלא אם כן היא עשירה ומתורת צדקה. ומכל מקום אם היא עוזרת לבנה או לבעלה בגופה ומאודה שיעסוק בתורה חולקת שכר עמהם ושכרה גדול מאחר שהם מצווים ועושים על ידיה מה שאין כן באשה שלמדה תורה שיש לה שכר אבל לא שכר גדול כשכר האיש מפני שאינה מצווה ועושה. ואף על פי שיש לה שכר צוו חכמים שלא ילמד אדם את בתו תורה מפני שרוב הנשים אין דעתן מכוונת להתלמד ומוציאות דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן ואם מלמדה תורה שבעל פה הרי זה כאלו מלמדה תפלות מפני שעל ידי זה נכנס בה ערמומית. ומכל מקום גם הנשים חייבות לתלמוד הלכות הצריכות להן לידע אותן כמו דיני נדה וטבילה ומליחה ואיסור יחוד וכיוצא בהם וכל מצות עשה שאין הזמן גרמא וכל מצות לא תעשה של תורה ושל דברי סופרים שהן מוזהרות בהן כאנשים. ובימיהם היה החכם דורש הלכות המצויות ורגילות וצריכות לכל אדם לידע אותן בלשון שמבינים הנשים ועמי הארץ מידי שבת בשבתו".

38) שם.

39) שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס מז "נשים מברכות ברכות התורה שהרי חייבות ללמוד מצות שלהן לידע היאך לעשותן והיאך לזהר מכל לא תעשה שהן מוזהרות בהן כאנשים והן חייבות בתפלה כמו אנשים כמו שיתבאר בסימן ק"ו".
וראה בארוכה לקו"ש חי"ד שיחה ב' לפ' עקב.

40) הל' ת"ת לאדה"ז בתחלתו "אף על פי שהקטן פטור מכל המצות וגם אביו אינו חייב לחנכו במצות מן התורה אלא מדברי סופרים אבל תלמוד תורה מצות עשה מן התורה על האב ללמד את בנו הקטן תורה אף על פי שהקטן אינו חייב שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם . . ומאימתי אביו חייב ללמדו משיתחיל לדבר מלמדו תורה צוה לנו משה וגוי' ופסוק ראשון מפרשת שמע ישראל . . וקודם לכן בשנה הרביעית מלמדו אותיות התורה כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה בשנה חמישית". **משא"כ חיוב האב לחנכו במצות היא רק מד"ס (שם). ואף (שבנוגע לת"ת) היא מ"ע על האב והקטן אינו חייב (שם), הרי המצוה היא שהבן "ירגיל עצמו לקרות בתורה" (שם). וראה לעיל ע' 44 שוה"ג הא' להערה 19).**

41) ראה הל' ת"ת שם פ"ג ה"ה "ואל יאמר האדם איך אפשר ללמוד כל התורה שבעל פה כולה הרי התורה אין לה קץ ותכלית כמ"ש לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד ונאמר ארוכה מארץ מדה וגוי' כי באמת ההלכות הנגלות לנו ולבנינו יש להן קץ ותכלית ומספר וכן המדרשים שנתגלו לנו. רק שהתורה מצד עצמה אין קץ ותכלית אפילו לפשטי דרשותיה הצפונים בה ורבי עקיבא היה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות ולא הגיע לתכלית דרשותיה עדיין וכן אין קץ ותכלית לעומק טעמי ההלכות והפלפול בטעמיהן ובדרשותיהן במדות שהתורה נדרשת ועל ידי זה יתחדשו ג"כ חידושי הלכות לאין קץ ותכלית למי שזוכה לזה אחר שגמר תחלה כל התורה שבעל פה המסורה לנו ונגלות לעין כל כמו שאמרו חכמים ליגמר אינש

והדר ליסבר שהוא עיון בעומק הטעמים וכמו שיתבאר",

או"ח סקנ"ו ס"א "אחר כך ילך לעסקיו דכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון כי העוני יעבירונו על דעת קונו ומכל מקום לא יעשה מלאכתו עיקר אלא עראי ותורתו קבע וזה וזה יתקיים בידו וישא ויתן באמונה ויזהר מלהזכיר שם שמים לבטלה שבכל מקום שהזכרת השם מצויה מיתה מצויה ויזהר מלישבע אפילו באמת שאלף עיירות היו לינאי המלך וכולם נחרבו בשביל שהיו נשבעים שבועות אע"פ שהיו מקיימים אותם ויזהר מלהשתתף עם עכו"ם שמא יתחייב לו שבועה ועובר משום לא ישמע על פיך".

(42) ראה הל' ת"ת שם ה"ד "אך מי שידו משגת ואינו רוצה לשכור מלמד לבנו כופין אותו בכל מיני כפיות ואם אינו בעיר ויש לו נכסים אם אפשר להודיעו תחלה מודיעים אותו ואם לאו יורדים לנכסיו שלא בפניו ושוכרים מלמד לבנו כמו שנפרעים שלא בפניו לבעל חוב שלו ממש כי מן התורה האב הוא חייב ללמד לבנו בעצמו או למצוא לו מלמד שילמדנו כל התורה כולה ואם אינו מוצא בחנם אע"פ שהוא בעצמו אינו יכול ללמדו ואפילו אינו יודע ללמוד כלל בעצמו חייב הוא מן התורה לשכור לו מלמד שילמדנו היטב לידע כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה".

וי"ל שאפילו בקיום לא ימוש ספר התורה מפיד (מנחות צט, ב "אמר ר' אמי מדבריו של ר' יוסי נלמוד אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצות (יהושע א, ח) לא ימוש (את) ספר התורה הזה מפיד הזה מפיד, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי אפילו לא קרא אדם אלא קרית שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש ודבר זה אסור לאומרו בפני עמי הארץ ורבא אמר מצוה לאומרו בפני עמי הארץ")

הרי"ז רק ש"קיים" ולא ימוש (ראה פרש"י שם ד"ה מצווה לאומרו "מצוה

לאומרו כו' - דסבר משום קרית שמע נוטל שכר גדול כזה כי אז תצליח את דרכיך אם היה עוסק כל היום כ"ש ששכרו גדול ומרגיל את בניו לתלמוד תורה. ל"א סברי הנך רבנן דמצי פטרי נפשייהו בקרית שמע ויתבי כולי יומא וגרסי שמע מינה שכר גדול יש". **וראה ל' אדה"ז שם "לצאת ידי חובתו"**. **ומובן שאין דומה למי שמקיים "והגית בו יומם ולילה" כפשוטו.**

(43) קדושין כט, א "כל מצות הבן על האב אנשים חייבין ונשים פטורות וכל מצות האב על הבן אחד אנשים ואחד נשים חייבין וכל מצות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבין ונשים פטורות וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא אחד האנשים ואחד הנשים חייבין וכל מצות לא תעשה בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא אחד האנשים ואחד הנשים חייבין חוץ מבל תקיף ובל תשחית ובל תטמא למתים" עיי"ש בהגמ".

(44) ובתרומת האדנים - מבן עשרים, שלימות הגדלות עד שיכול לצאת בצבא וכו', וראה ב"ב קנה, א "איתמר קטן מאימתי מוכר בנכסי אביו רבא אמר רב נחמן בן שמנה עשרה שנה ורב הונא בר חיננא אמר רב נחמן מבן עשרים שנה (והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר)".

לקו"ת במדבר ב, א "מבן עשרים. בע"ח שכ"ד פי' מארז"ל פ"ט דב"ב ולמכור בנכסי אביו עד שיהיי בן עשרים שנה, כי אזי נכנסים בו מקיפי אבא. . והנה יו"ד במילואו עשרים וענין ו"ד שהם מילוי היו"ד היינו המדות ששרשן מאבא שייב והדבור ששרשו מאבא יסד ברתא. . ולכן בן עשרים מאיר בו יו"ד עם המלוי מוחין דאבא שלמעלה מבחי' ה"א נשי"ב שהם שערים הנמשכים מהבינה שכל המושג למדות אזי ההעלאה לגלגלתם רצון העליון מה שאינו מושג כלל בחכמה ע"ד ומשה נגש אל הערפל כי ב' מקיפים חיה יחידה חיה מוחין דאבא והחכמה תחיה. אח"כ יחידה לגלגלתם. . וע"כ מבן עשרים שנה ומעלה דוקא יכולים לישא בחי' מוחי' שלו לבחי' הכתר כי אור

47) ראה שו"ע או"ח סי' סא "בקריאת שמע יש רמ"ה תיבות וכדי להשלים רמ"ח כנגד איבריו של אדם מסיים ש"ץ ה' אלהיכם אמת וחוזר ואומר בקול רם ה' אלהיכם אמת: הגה ובזה כל אדם יוצא הואיל ושומעין מפיו של הש"ץ ג' תיבות אלו (ב"י בשם א"ח) ואם היחיד רוצה ג"כ לאמרם עם השליח צבור אין איסור בדבר (דברי עצמו) ואם הוא קורא ביחיד יכוין בט"ו ווי"ן שבאמת ויציב שעולים צ' והם כנגד ג' שמות ההוי"ה שכל שם עולה כ"ו ודי' אותיותיו הם ל' . . צריך להאריך בחי"ת של אחד כדי שימליך הקב"ה בשמים ובארץ שלזה רומז החטוטרות שבאמצע הגג החי"ת ויארץ בדל"ת של אחד שיעור שיחשוב שהקב"ה יחיד בעולמו ומושל בדי' רוחות העולם ולא יארץ יותר מכשיעור זה ויש נוהגים להטות הראש כפי המחשבה מעלה ומטה ולדי' רוחות: ידגיש בדל"ת שלא תהא כרי"ש: לא יחטוף בחי"ת ולא יארץ באל"ף: אסור לומר שמע ב' פעמים בין שכופל התיבות שאומר שמע שמע בין שכופל הפ' ראשון",

שו"ע אדה"ז שם "בקריאת שמע יש רמ"ה תיבות וחסרו ג' תיבות להשלים רמ"ח כנגד אבריו של אדם שכל הקורא קריאת שמע כתיקונה כל אבר נוטל תיבה אחת ומתפא' בה לכן נוהגין שהש"ץ חוזר ואומר ה' אלהיכם אמת בקול רם ובזה כל אדם יוצא הואיל ושומעין מפיו של ש"ץ ג' תיבות אלו . והש"ץ יש נוהגין שלא לומר אמת כשקורא בלחש לעצמו שאם יאמר בלחש אמת וחוזר ואומר אמת בקול רם יהיה רמ"ט תיבות ויש נוהגין לומר אמת גם בלחש שלא להפריד בין ה' אלקיכם לאמת ואמת השני אינו מן המנין אלא נוסח ברכת אמת ויציב הוא" עיי"ש בארוכה.

48) ראה תו"א בתחלתו (א, ד) "והוא בחי' ממכ"ע ומזה נולדה בחי' התפעלות האהבה בלבבו באמרו ואהבת את ה' אלקיך פי' את ה' אלקיך היינו כמש"ל שמע ישראל ה' אלהינו כו' והוא מה שמעלה יתירה נודע' לנו מכל גדודי מעלה שקרבנו לשמו הגדול שהוא בחי' סוכ"ע ועצמיות אלקותו יתברך הוא בחי' יחיד שלמעלה מעלה מבחי' חי

החכמה קרוב יותר לכתר ועולה ראשונה וגם עמו עולה כל המסתעפים ממנו כו' וכמ"ש והחכמה מאין תמצא כו' משא"כ פחות מבן עשרים שאין לו מבחי' מוחי' דאבא עדיין רק בחי' מוחי' דאמא עדיין רחוק הוא מבחי' אור הכתר ולא יכלו להעלותו לגלגלתם כו"י".

45) ראה דרך מצותיך (סט, רע"א) "כל אי לא ירבה ולא ימעט מנתינת מחצית השקל כי כך צ"ל המשכת י"ס ע"י י' גרה לא פחות ולא יותר כי ע"י י"ס דמ"ד אלו יתבררו י"ס דתהו שנפלו שהם וי"ד הנ"ל ואפי' הדל שאין לו מעצמו שואל מאחרים כי המלי' משלימתו כנ"ל". ובכ"מ.

46) ועפ"ז יש לבאר (בפנימיות הענינים) מה דאי' בירושלמי (שבת פ"ז, סוף ה"ב נב, ב) "מה בניין היה במשכן. שהיו נותנין קרשים על גבי אדנים. ולא לשעה היתה. א"ר יוסי מכיון שהיו חונים ונוסעים על פי הדיבור כמי שהיא לעולם. א"ר יוסי בי רבי בון מכיון שהבטיחון הקב"ה שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לשעה. הדא אמרה בנין לשעה בנין. הדא אמרה אפילו מן הצד. הדא אמרה אפילו נתון על גבי דבר אחר. הדא אמרה בנין על גבי כלים בנין. אדנים כקרקע הן" (בנוגע לבנין בשבת, שבתחלה רצו ללמוד דבנין ע"ג כלים הוי בנין מזה שבמשכן היו נותנים קרשים ע"ג אדנים, ומשני "אדנים כקרקע הן").

והביאור: כלים ענינם כחות פנימים, ומכיון שתרומת האדנים היא עבודת האדם בכוחות פנימיים (כבפנים), מובן, שגם האדנים עצמם הם בסוג כזה, ובפרט שהם נעשו מהכסף של המחצית השקל עצמו (ולא כתרומת הקרבנות כו' ולבדק הבית, שבממון זה קנו קרבנות כו'). ולכן מתחלה הביאו רא"י שבנין ע"ג כלים הוי בנין מזה שנתנו את הקרשים על האדנים. וע"ז משני: אדנים כקרקע הן, שאי"ז רק עבודה דכוחות פנימים כ"א שחרורים הם בהקב"ע שמצד עצם הנשמה, בחי' הביטול דנפשי כעפר לכל תהי'.

העולמים שהוא רק מבחי' מלך כו' וזהו שנק' כנ"י אחת כמ"ש אחת היא יונתי כו' שהיא מקבלת מבחי' ה' אחד ממש".
ובכ"מ.

וראה קונטרס העבודה פ"ד ואילך.

(49) ראה תו"א ז, ד "והנה תפלה נק' עבודה שבלב כמ"ש בגמ' ע"פ ולעבדו בכל לבבכם איזהו עבודה שבלב זו תפלה. . ולכן גם עכשיו התפלה בכוונה ובפרט בצבור בבהכ"נ הנקרא מקדש מעט היא בחי' שמחת לבו כביכול. והענין דהנה כתיב לבבתני אחותי כלה שכנס"י נק' לב דהנה עד"מ הלב באדם ששופע החיות לכל האברים דכל הדמים הולכים מן הלב ויוצאים לכל האברים. . והנה כל הדמים שיצאו מהלב לכל האברים הם חוזרים ושבים ללכת אל הלב והיינו שיש בלב ב' חללים שבחלל אחד בו מתקבצים הדמים העולים מהאברים אל הלב ויוצאים דרך חלל הב'. . והנה כמו"כ בעבודה שבלב זו תפלה שאז זמן העלאה והתקשרות האהבה של הניצוץ האלקי בהקב"ה ואתערותא זאת בלב הוא דוקא כמ"ש ואהבת כו' בכל לבבך וה"ז כמו קבוץ הדמים מהאברים אל הלב וזהו שמע ישראל שמע לי' אסיפה וקבוץ לבחי' ע' רבתי הוא כללות השבע מדות. ואהבה זו נמשכת ונולדה ע"י התבוננות בפסוד"ז ובשמע ישראל. ופ"י שמע ישראל ה' אלקינו הוא בחי' יחוד חו"ב שנקרא בזוהר פ' חיי שרה מחשבה ויובלא".

וראה דרמ"צ שרש מצות התפלה פ"ב ואילך "והנה להבין מעט מזעיר ענין התפלה, ידוע בפע"ח דההפרש בין ק"ש לתפלה הוא שע"י ק"ש נעשה יחוד או"י וע"י תפלה נעשה היחוד דזו"נ. . אמנם מ"מ יש מעלה יתירה בתפלה שהיא בעמידה לפי שזהו באצי' ממש משא"כ הק"ש שהיא מיושב לפי שהיא עדיין בבריאה. . והנה קודם שית' ענין יחוד זו"נ מהו יש להקדים הערה א' להפשיט הדברים מגשמיותן דהנה מלבד ההפשטה הידוע לכל שכל מה שדברו המקובלים וכינונו לאלקותו ית' בערכי הכינויים הגשמיים כמו ראש

וידים ורגלים כו' ודומיהן, הכל משל ומליצה ומקרא מלא כתיב כי לא ראיתם כל תמונה כו' וכמ"ש באד"ר, אלא שהם כחו' אלקי' שנקראו כן לפי שהם מקור דמקור להתהוות הדברי' הגשמי' שבעוה"ז שנק' על שמם כן כמ"ש בשל"ה, וגם לפי שמהותם וענינם למעלה ברוחניו' באלקו' לפעול פעולת דוגמת פעולת האיברים שבאדם שנק' על שמם כגון שיד האדם פעולתו ליתן בו דבר לזולתו או ליקח ממנו כמ"כ למעלה בחי' כח החסד להשפיע מאורו ית' להנבראים נק' דרועא ימינא כו' וכעד"ז בשארי הכינויים, אך עוד זאת צריך לדעת הפשטה והוא כי מה שייחסו המקובלים שמות אלקיים למדות פרטיים כמו שם אל בחסד ואלק' בגבורה כו' אין הכונה על גוף הספירה ממש כמו שדימו קצת מקובלים אחרונים והוא דעת מגושמת מאד שהרי הספירה היא מדה א' פרטיות והיא כח אלקי שנאצל ממנו כמו כח החסד או כח הגבורה כו', ואינה עצם האלקה שהוא ית' לאו מכל אינון מדות איהו כלל כידוע ומבואר היטב בדוכתי טובא איך שאפי' החכמה ראשית האצי' אין לה ערוך כלל אליו ית' המרום ומתנשא ממהות חכמי' כו' וכמ"ש בלק"א ח"ב פ"ט, וא"כ א"י לומר דהשמות הנ"ל קאי על הספירות ממש, שהרי אין מקרא יוצא מידי פשוטו וכשאנו קוריי' בתורה שם מן השמות הידועים שהוא ית' נק' בהן כוונתנו וכן הוא הפ"י באמת על עצם האלקה ית'. . וא"כ מאחר שכל שם מהשמות הנ"ל הכוונה בו עליו ית' ממש, איך אפשר לומר ששם זה יהי' מורה רק על ספי' ידוע. . ויש בזה אריכות דברים להטעים הנמשל למעלה אבל נת' במ"א, ועכ"פ כן הוא כדפרישית שהספי' הנ"ל אע"פ שהן אלהות אינם עצמות הבורא ממש ח"ו, וא"כ האיך אפשר לומר ששם א-לר"ל ספי' החסד דא"כ אין הפ"י בו על הבורא ממש, וזה אינו, אלא ודאי הכוונה בשמות הנ"ל על הבורא ממש, וכגון שם שכינה נק' בלשון הקבלה נוק' דז"א והרי באמת עצמות אלקות נק' שכינה כמארז"ל אכל עשרה שכינתא שריי' כו' ושאל המין לרבן גמליאל כמה שכינתא אית לכו והשיב לו משל לאור השמש כו'. . ומזה הטעם ציוה הבעש"ט שלא ללמוד סי

הקבלה כי מי שאינו יודע להפשיט הדברים מגשמיותן מתגשם מאד ע"י לימוד זה כשנותן ציור בעניות דעתו לאלקותו ית' לפי מדות פרטיים, ואע"פ שדברי האריז"ל הם נאמנים ואמיתיים וכשקראו שכינה למדת מל' כן הוא באמת, וכן הוא באמת שם אל בחסד ושם אלקים בגבורה כו"ל.

50) תנחומא נשא טז "אמר רבי שמואל בר נחמן, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, נתאנה שיהא לו דירה בפתחתונים כמו שיש בעליונים".

עד"ז במדב"ר פי"ג, ו "אמר רבי שמואל בר אבא, מהו ביום הראשון, מן היום הראשון שברא הקדוש ברוך הוא את העולם נתאנה לדור עם ברייתו בפתחתונים".

51) וכנראה בהפרש שבין תרומת האדנים ותרומת המשכן: תרומת האדנים הי' דבר מסוים ומיוחד בעולם - כסף, וממנו עשו את הארנים (ראה לעיל הערה 46), משא"כ תרומת המשכן שמהן עשו את המשכן היתה מי"ג דברים הכוללים כל הענינים שבהבריאה, דומם, צומח, חי (ובצירוף נדיבות הלב - מדבר), כי ענינה לעשות כל עניני העולם דירה לו ית', ולא רק דבר מסוים - כתות פנימיים של האדם.

52) כי המשכת עצמותו ית' הוא דוקא בתחתון שאין תחתון למטה ממנו (ראה תניא פל"ו "עד שנברא עו"הז הגשמי והחומרי ממש והוא התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' וחשך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וס"א שהן נגד ה' ממש לומי אני ואפסי עוד").

ומובן דכמו שהוא בכללות העולמות עד"ז הוא בעוה"ז הגשמי עצמו (ראה תו"א ר"פ יגש "והענין כי הנה ידוע שיש בכל עולם ד' בחי' דצח"מ והדומם הוא למטה במדרגה מצומח והצומח למטה מן החי. . אך הענין דלא ראי זה כראי זה שאע"פ שהדומם למטה במדרגה מן הצומח עכ"ז יש בו מעלה יתירה מצד שרשו שלמעלה מבחי' צומח וחי

כו'. דהנה ידוע מחלוקת התנאים בגמ' (חגיגה יב.) חד אמר שמים קדמו לארץ כמ"ש בראשית ברא כו' את השמים ואת הארץ וחי"א ארץ קדמה. . והענין כי סוף מעשה במח' תחלה פי' כי הארץ לפי שהיא סוף מעשה ע"כ שרשה במח' היא בבחי' תחלת המחשבה אבל השמים שהם תחלת המעשה הם אחרוני' במחשבה כי זהו הכלל שהסוף מעשה עולה תחלה במחשבה ולכך הצומח למעלה מהדומם וכן החי למעלה מהצומח כו' שזהו כפי סדר ההשתלשלות דצח"מ בעולמות שבחי' הדומם ועפר הארץ הוא בחי' סוף מעשה וצומח וחי למעלה ממנו במדרגה והוא ענין שמים קדמו לארץ. ומ"מ מצד שרשן במחשבה הקדומה הרי ארץ דוקא קדמה לכולם במחשבה. לכן דוקא בה יש הכח והיכולת להוציא צמחה מצד שרשה הנעלה ולכן הצומח והחי והמדבר כולם מקבלים ממנה כו"ל. לקו"ש ח"ו ע' 17 ואילך).

53) ההפרש ביניהן - ראה לקו"ש ח"ג ע' 907, 932. וראה לקו"ש ח"י ע' 104.

54) דלבחי' עצמותו ית' שייך כאו"א, וכמאמר שם שמים שגור בפי כל אף בפי נשים ותנוקות וע"ה - ראה ד"ה חכמות בחוף תרונה תרצ"ד (ספה"מ - קונטרסים (ח"ב) - ע' רצו "והנה פי' אתה הוא ה' לבדך אתה הוא בחי' עצמוי א"ס ב"ה שנקי עצמות המאור כבי' ואומר ע"ז אתה ל' נוכח לפי שהעצמות הוא בכ"מ בשמים ובארץ ולמטה מטה ואמר רבינו ני"ע ואדרבה המאור הוא בהתגלותו והיינו כמאמר שם שמים שגור בפי כל אף בפי נשים ותנוקות וע"ה. וענין ההתגלות הוא שנמצא כמו שהוא בהעלמו, כי בהעצמות ב"ה אינו שייך ענין העלם וגילוי כלל"י). ובכ"מ.

55) ראה אוה"ת תרומה (שמות ח"ה ע' א' שנא "ולפי"ז יש להבין ג' תרומות שנזכר כאן האי ויקחו לי תרומה הוא אפרשותא בחי' אור התורה ע"ד השמים כסאי וכתני רומה על השמים אלקים תלים ני"ז שמים לרם, הב' מכל איש אשר ידבנו כו' וצדקה תרומם הוא המצות וזעו ענין בכל לבבך ובכל נפשך, הג' וזאת התרומה בכל מאדך

וכן תרומה זו הגי' באה לעשיית המשכן
כמ"ש בירושלמי פ"ק דשקלים וה"ע בית אי'
עשו לו כו"י) **שתרומה הגי' (הנזכר**
בפרשתנו) שבאה לעשיית המשכן הוא ענין
בכל מאדך, והרי היא הממשכת מאד
שלמע', בל"ג האמיתי.

56) בהפסוקים להלן ג-ז: זהב, כסף,
נחושת, תכלת, ארגמן, תולעת שני, שש,
עזים, ערת אילים, ערת תחשים, עצי
שיטים, אבני שהם, ואבני מלאים: **שהש"ר**
ד, יג "דבר אחר, שלחידך פחדס רמונים,
דמיה לפחדס רמונים, לישן בני נש הוא מה
שלח פלוני לארוסתיה, רמונים. רבי חנינא
ורבי סימון, חד אמר היא הכניסה לו שלש
עשרה, והוא הכניס לה שלש עשרה. היא
הכניסה לו שלש עשרה, מה שמפרש בן אלה
שמות (שמות כה, ג ז): וזאת התרומה [וגו']
זהב וכסף ונחשת, ותכלת וארגמן ותולעת
שני ושש ועזים, וערת אילים מאדמים וערת
תחשים ועצי שטים, אבני שהם ואבני
מלאים. והוא הכניס לה שלש עשרה, מה
שמפרש ביחזקאל (יחזקאל טז, י):
ואלבישך רקמה, רבי סימי אמר פורפירא
תרגם עקילס אפליקטא" עיי"ש בארוכה.

זח"ב קמה, א "וחמש בוסמין אינון לגו שמן
וקטרת, ואף על גב דאיהי חד אינון תרין
וכלא חד. (שמות כ"ה: ז') אבני שהם וגו'. כל
הני תליסר אינון ואינון תקונוא דמשפנא . .
וכסף לתתא, רזא דרועא ימינא, דהא רישא
עלאה זהב איהו, דכתוב, (דניאל ב': ל"ח)
אנת הוא רישא דדהבא . . ונחשת נפקא
מזהב, ואשתני לגרעונוא, דרועא שמאלא . .
" עיי"ש.

תנחומא תרומה ה "וזאת התרומה אשר
תקחו מאתם זהב . . ותכלת וארגמן. תכלת,
שצובעין אותו בדם, זכר לאות שפכר
התקינו אבות העולם. תולעת, שנקאמר: אל
תיראי תולעת יעקב (ישעיה מא, יד). וערת
אילים, בזכות יעקב, שנקאמר: ואת ערת גדי
העזים (בראשית כז, טז). אמר הקדוש ברוך
הוא: השמים ושמי השמים לא יכלפלו
אותי, ואשרה שכינתי בתוך ערת גדי עזים.
דבר אחר, ותכלת וארגמן, וערת אילים, שמן
למאר וגו'. אמר רבי יהודה בר רבי סימון:

אמר הקדוש ברוך הוא לישקאל: לא תהיו
סבורים שאתם גומלים עלי. שלשה עשר
דברים שהפרשתם לי, כנגד שלשה עשר
דברים שעשיתי לכם במצרים. ואלו הן:
ואלבישך רקמה, ואתעלך תחש, ואתבשך
בשש, ואכסך משי, ואתעלך עדי, ואתנה
צמידים על ידיך, ורביד על גרונך, ואתן נזם
על אפך, ועגילים על אזניך, ועטרת תפארת
בראשך (יחזקאל טז, י, יב), ולחמי אשר
נתתי לך סלת ושמן ודבש האכלתיך
(יחזקאל טז, יט). הוי, כנגד שלשה עשר
דברים שהפרשתם ליי",

פרש"י (כה, ב) **ריש פרשתנו** ד"ה תקחו את
תרומתי: אמרו רבותינו ג' תרומות אמורות
כאן אי' תרומת בקע לגלגלת שנעשו מהם
האדנים כמו שמפורש באלה פקודי ואחת
תרומת המזבח בקע לגלגלת לקופות לקנות
מהן קרבנות צבור ואחת תרומת המשכן
נדבת כל אחד ואי' י"ג דברים האמורים
בענין כולם הוצרכו למלאכת המשכן או
לבגדי כהונה כשתדקדק בהם.

57) **בחי** "זהב וכסף ונחשת. הזכיר שלשה
מיני מתכות ושלשה מיני צמר ולא מצינו
משי בנדבת המשכן, לפי שהוא יוצא מגוף
השרץ שהוא התולעת ולא הוכשר למלאכת
שמים אלא דבר טהור, וכענין שאמרו
בתחש וצבע תולעת השני אינו מגוף
התולעת אלא מתוך גרגרים שהתולעת
בתוכם, ואח"כ הזכיר ושש שהוא הפשתים
והזכיר ועזים שהוא הצמר, וזהו שלא תרגם
אונקלוס ועזיא אלא ומעזי שפירושו דבר
הבא מן העזים והוא הצמר, ואע"פ שבגד
צמר ופשתים אסרה לנו התורה אין הכהנים
נכנסים לשמש במקדש אלא בצמר ופשתים,
ובסדר קדושים אבאר סוד הדבר בע"ה"

וכלי יקר "זהב וכסף ונחושת. אע"פ
שבמדרש תנחומא מסיק שהיו שם י"ג
דברים וכן פירש"י ובפרטן אתה מוצא ט"ו
דברים, ותירץ הרא"ם כי תכלת וארגמן
ותולעת שני הכל מין צמר ונחשבו לאחת
והחזקוני תירץ בענין אחר, אבל רוב
המפרשים הסכימו שהיו שם ט"ו דברים
ודבר זה מסכים למה שכתבו הרבה
מפרשים שכל המשכן היה בנוי על תבנית ג'

דְּנִהוּרָא תְּכַלָּא. בְּשְׂבוּעוֹת אֲנִן נְטִלִין לָהּ, וְאִיהִי שְׁתֵּי הֶלְחָם. וְכַתִּיב (שְׁמוֹת כ"א) וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר, וַאֲנִן נְטִלִין מִתּוֹרָה שְׂבֻכָתָב, תּוֹרָה שְׂבָעֵל פָּה. ט"ו בָּאָב, אִיהוּ קַיִמָא בְּחֻדְוָה, עַל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל".

58) ראה עדי"ז לקו"ש ח"ג ע' 933 "קודם פון די ביידע עבודות הנ"ל (לשם שמים, בכל דרכיך דעהו) איז דא נאך א פריערדיגע עבודה: צוגרייטן זיך, אלע זיינע כחות צו עבודת השם אין די ביידע אופנים הנ"ל ביז צום עיקר ושלימות התיקון עס זאל ווערן ושכנתי (דער עצם דלמעלה, כביכול) בתוכם (אין תוכיות - עצם - דלמטה) דערפטר דארף די צוגרייטונג (1) קומען מצד עצם הנשמה דלמטה וואס אין דעם זיינען אלע גלייך, (2) געטאן ווערן אין אלע כחות ד.ה. דורך אזא וואס האט אלע כחות בגלוי און דערפטר קען ער מיט זיי "ארבעטן און זיי צוגרייטן. דערפטר אויך איז די התחלה ראשונה פון אויפשטעלן דעם משכן "ויתן את אדניו" זיינען די אדנים געמאכט געווארן (1) נאר פון דער תרומה פון מבן עשרים שנה ומעלה, וואס האבן אלע כחות בגלוי און (2) אלע תרומות פטר די אדנים זיינען גלייך".

59) רמב"ן ר"פ ויקהל "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל יכלול "כל עדת בני ישראל" האנשים והנשים, כי כלם התנדבו במלאכת המשכן. והנה משה אחר שצוה לאהרן והנשיאים וכל בני ישראל האנשים כל אשר דבר ה' אתו בהר סיני אחרי שבור הלוחות (לעיל לד לב), ונתן על פניו המסוה (שם פסוק לג), חזר וצוה והקהילו אליו כל העדה אנשים ונשים. ויתכן שהיה זה ביום מחרת רדתו. ואמר לכולם ענין המשכן אשר נצטוה בו מתחלה קודם שבור הלוחות, כי כיון שנתרצה להם הקב"ה ונתן לו הלוחות שניות וכתת עמו ברית חדשה שילך השם בקרבם, הנה חזרו לקדמותם ולאהבת כלולותם, ובידוע שתהיה שכינתו בתוכם כענין שצוהו תחלה, כמו שאמר (לעיל כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ולכן צוה אותם משה עתה בכל מה שנצטוה מתחלה".

עולמות וכן כתב רבינו בחיי ובעקידה ובתולדות יצחק, ומהרי"א כתב שגם חכמי האומות הסכימו על ציור זה וכתוב (ישעיה כו ד) כי ביה ה' צור עולמים, שכל העולמות נבראו בשם של יה עיי"כ באה כל הנדבה על המשכן וכליו במספר ט"ו להורות שקיום גי עולמות תלוי במשכן זה הבנוי על תבנית ציור זה, ומורה קצת על זה אותן ט"ו מעלות שהיו מן עזרת נשים לעזרת אנשים, ושנבנה עיי"כ שלמה שהיה בדור ט"ו לאברהם וכתבו עוד המפרשים שגם האדם שנקרא עולם קטן בנוי על תבנית ציור זה ונראה שלכך נאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. בתוכו מבעי ליה אלא שר"ל שבאמצעות ציור זה אשר בו שוכן כבוד ה' ישכון גם בתוכם של ישראל בגופם ממש כי עיקר שכינתו שמה בעבור ישראל לא בעבור ציור זה העשוי מכסף וזהב כי הוא אינו כ"א אמצעי להמשיך באמצעותו כבוד ה' אל תוך בני ישראל" **שמות כה, ג.**

וראה זח"ב קלה, א "דְּבַעֵי לְנִסְבָּא אֶתְתִּיחַ דְּבַר נֶשׁ מְנִיחַ אִיהוּ קְפִיד וְלֹא שְׂבִיק לָהּ. אָבֵל קוֹדֶשׁא בְּרִידָה הוּא לָאו הֶכִי, כְּתִיב וְזֹאת הַתְּרוּמָה, זוּ כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל, אַף עַל גַּב דְּכָל רְחִימוֹ דִּילָהּ לְגַבִּיחַ, וְרְחִימוֹ דִּילָהּ לְגַבִּיחַ. מְנִיחַ נְטִלִין לָהּ לְאַשְׁרָאָה בִּינְיָיִהוּ, מִהֵהוּא אֶתְרַ עֲלָאָה, דְּכָל רְחִימוֹ דְּאֶתְתָּא וּבְעֲלָהּ שְׂרָיָא. . דְּבַר אַחַר מְאָתָם, מְכַלְלָא דְּשִׁית סְטָרִין עֲלָאִין וְכֻלָּא חַד. (ד"א) מְאָתָם, מְאִינוֹן זְמַנֵּי וְשַׁבְתֵּי, וְכֻלָּא רְזָא חַדָּא. זְהַב וְכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת וַיִּתְכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי. זְהַב, בְּרְזָא דְיוֹמָא דְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, דְּאִיהוּ יוֹמָא דְזְהַב, יוֹמָא דְדִינָא, וְשִׁלְטָא הֵהוּא סְטָרָא, כְּמָה דְּאֶתְ אֶמֶר (איוב ל"ז: כ"ב) מְצַפּוֹן זְהַב יֶאֱתָהּ. וְכֶסֶף, דְּאִ יוֹם הַכְּפּוֹרִים. וּנְחֹשֶׁת. יוֹמֵי דְקָרְבָּנִין דְּחַג. . וְאַרְגָּמָן, דְּאִ שְׂבוּעוֹת, רְזָא דְאַרְגָּוֹנָא, דְּתוֹרָה שְׂבֻכָתָב דְּאֶתְיָהִיבַת בֵּיהּ. . עַד הֶכָּא, שִׁית סְטָרִין, מְכָאֵן וְלֵהֲלָאָה רְזָא דְיִי יְמֵי תְּשׁוּבָה. וְשִׁישׁ, וְעִזִּים, וְעוֹרוֹת אֵילִם מְאָדְמִים. וְעוֹרוֹת תְּחָשִׁים. וְעִצֵּי שְׁטִים. וְשִׁמּוֹן לְמָאֵר. וּבְשָׂמִים לְשִׁמּוֹן הַמְּשֻׁחָה וְלִקְטוֹרֶת הַסַּמִּים. וְאַבְנֵי שׁוֹהַם. וְאַבְנֵי מְלוֹאִים. עַד הֶכָּא תְּשַׁעָה, לְקַבֵּל תְּשַׁעָה יוֹמִין וְיוֹם הַכְּפּוֹרִים אֲשֶׁלִּים לְעֶשְׂרָה. . בְּפִסְחָא אוּף הֶכִי אֲנִן נְטִלִין לָהּ, וְאִיהִי פִּסְחָא. וְהָא אוּקְיָמָא, רְזָא דְגִנוֹן

שאחר פטירתו מתפשטת הארתו בכל דרא ודרא לששים רבוא נשמות כמו שמש המאיר מתחת לארץ לששים רבוא (כוכבים). וי"ל שעיי"ז נעשה התאחדות כולם (- התעוררות עצם הנשמה שבכ"א). ומובן שבכל שנה ושנה ביום ההסתלקות הוא ביתר שאת ועז.

[בביאור דברי המ"א ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 342 ובהערה 5 שם.]

61) ראה לקו"ש ח"ו שיחה א' לפ' ויקהל (ע' 217 ואילך) "דער ווארט "קהל" איז א שם וואס באציינכט דעם כלל (אנשים) ניט ווי א ריבוי וצירוף כמה פרטים נאר ווי א נייע מציאות - קהל. און אין דעם באשטייט דער יתרון פון "ויקהל" אויף "ויאסוף": "ויאסוף" מיינט ער האט צונויפגעזאמלט א צאל מענטשן אין איין מקום (אדער ענין) אבער אויך לאחרי האסיפה קען זיין אז יעדערער פון די נאספים איז א באזונדער מציאות. דאקעגן "ויקהל" מיינט אז ער האט פון זיי געשטפן א "קהל": יעדערער וואס גייט אריין אין קהל ווערט נתבטל פון זיין פרטיות'דיקער באזונדערקייט און ווערט א טייל פון דעם קהל".

62) שע"י שבנ"י נמצאים "כולנו כאחד" עיי"ז דוקא אפשר להיות גילוי הוי' אחד (ראה תניא פל"ב "דהיינו במקור נשמות כל ישראל למהוי אחד באחד דוקא ולא כשיש פירוד ח"ו בנשמות דקב"ה לא שריא באתר פגים וכמ"ש ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך וכמ"ש במ"א באריכות"), גילוי ושכנתי בתוכם במשכן.

63) תקו"ז תס"ט "אמר רבי אלעזר אשתמודע מהכא דמשה מאתווי משמע דאיהו הבל ואיהו שת ואיהו משה, ואתפשטותיה דמשה בכל דרא ודרא ובכל צדיק וצדיק, ואיהו אזיל בתלת תלת, ובכל תלת דאיהו רכיב אתמר בהון לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך, מהכא אשתמודע דאיהו לא אשתפח אלא באתר דאית ביה אורייתא, ובגין דא זכרו תורת משה עבדי".

אבל בזח"ב (קצה, א): ר"א פתח הקהל את העם האנשים והנשים והטף מה להלן כו' אוף הכא כו' שתין רבוא, ושם (קצו, ב): ויקהל כו' גוברין כו' לחודייהו.

וראה אוה"ח ר"פ ויקהל "עוד ירצה באומרו את כל על פי מה שפירשתי בפרשת תרומה בפסוק מאת כל איש אשר וגוי שבא לרבות יתומים קטנים ונשים יע"ש, והוא אומרו את כל ב' ריבויים, וטעם שלא הזכיר הג' שהוא שוע זה אינו צריך לקרא לו כי מעצמו בא יבא ברנה בכלל כל ישראל. ובספר הזהר (חי"ג קצ"ו): אמרו שהקהיל האנשים להפרידם מהנקבות לצד שהיה השטן מצוי בינם לבל יזיקם ח"ו ע"כ, ומן הסתם לא יכחיש שלא נזדמנו הנשים לשמוע דבר ה' ובפרט להביא נדבת המשכן, וכן הוא אומר (פסוק כ"ב) ויבואו האנשים על הנשים, אלא יכוין לומר כי הקהיל האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן ולא באו יחד ולא עמדו במסיבה אחת, והכתוב רמז הדברים בייתור תיבת בני שלא היה צריך לומר אלא את כל עדת ישראל".

60) ושייכת במיוחד לקביעות שנה זו (תשל"ג), דז' אדר (שענינו באד"ר - ראה מג"א או"ח סתק"פ סק"ח "בז' באדר. כתב בתשו' מהרי"ל ס"י ל"א המנהג להתענו' באדר ראשון וכ"כ בת"ה ס"י רצ"ד אף על גב שבגמרא מוכח שאותה שנה לא היתה מעוברת וכז' ע"ש ועסי' תקס"ח, ועיין בילקוט יהושע דף ד' ע"ב דאיכא מ"ד שהיתה מעוברת ומת באדר ראשון וחד אמר שמת בז' בשבט ע"ש")

חל בפ' תרומה (ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב) ע"פ מה דאיתא בתיקונים על משה רבנו ע"ה שאחר פטירתו מתפשטת הארתו בכל דרא ודרא לששים ריבוא נשמות (אגה"ק סו"ס כ"ז "והארה זו שעליהם מלמעלה מכנסת בלבם הרהורי תשובה ומעשים טובים וכל המעשים טובים הנולדים מהארה זו שמאירה מאורות הזרועים בשדה הנ"ל נקרא גידולי גידולין והארה זו היא בהעלם והסתר גדול כמו שמש המאיר לכוכבים מתחת לארץ כדאיתא בתיקונים על משה רבינו ע"ה

64) תניא פ"ב "וכן בכל דור ודור יש ראשי
אלפי ישראל שנשמותיהם הם בחי' ראש
ומוח לגבי נשמות ההמון וע"ה".

נא לשלוח הערות או תיקונים ל: rabbimbrowd@gmail.com